

ליקוטי מוהר"ן

מלוקט ממאמרות טהורות של הרב החסיד המפורסם
מורנו הרב רבי נחמן מברסלב זצוק"ל
נכדו של הרב הקדוש הבעל שם טוב זצוק"ל

כרך ה

חלק א, תורות מ - נו

ועליו נלווה פירוש
נעימות נצח

מאת

חיים מנחם קרמר

ערוך בידי

משה מייקוף

מבון נחלת צבי

ירושלים

בתחילת כרך א נדפסו הסכמות לפירוש נעימות נצח מאת:

הרה"ג יחיאל מיכל דורפמן זצ"ל

הרה"ג משה הלברשטאם זצ"ל

הרה"ג ולמן נחמיה גודלברג שליט"א

הרה"ג עמרם אופמן שליט"א

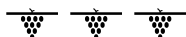

לעילוי נשמת

מו"ח הרב צבי אריה בנציון ב"ר ישראל אבא ז"ל

רוזנפלד

תנצב"ה

© כל הזכויות שמורות למכון נחלת צבי. נדפס בישראל, תשע"ב (2011)

מסת"ב : 978-965-290-067-7 ISBN :

למידע נוסף :

מכון נחלת צבי,

ת.ד. 5370 ירושלים

E-mail: info@breslov.org

website: www.breslov.org

לוחות: "פרנק" ירושלים

עטיפה: נחל נובע

הדפסה: "אמונה וחסד", ירושלים

עורך אחראי: הרב אברהם יצחק כרמל

תרגום ועימוד: דוד הלל, רשימו

עריכת המהדורה העברית: דב ליברמן

מב

וַיֵּרָא בַּצֵּר לָהֶם בְּשִׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם וְכוּ'.

הַגְּהָה עַל־יְדֵי נְגִינָה, נִמְתַּקֵּין הַדִּינִין. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֶּהָר הַקְּדוֹשׁ: הַקֶּשֶׁת הִיא הַשְּׂכִינָה, וְתֵלֶת גְּוָנֵין דְּקֶשֶׁת, הֵם הָאָבוֹת, וְהֵם לְבוּשֵׁין דְּשְׂכִינָתָא.

[א] תורה מב – "וירא בצר". תורה זו היא "לשון רבנו ז"ל", כלומר: נכתבה מילה במילה מפי רבנו, או הועתקה מכתב־יד־קודשו (ראה תורה מ הערה א). הרעיון העיקרי בתורה זו הוא המתקת גזירות – אם על־ידי שירה וניגון, אמונת צדיקים, עשיית מלבוש לצדיק או תקיעה בשופר. עניינים אחרים המוזכרים כאן הם הקשת, זכות האבות הקדושים המגנה על בניהם ושם שדי.

וַיֵּרָא בַּצֵּר לָהֶם בְּשִׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם וְכוּ': (תהלים קו מד)

הַגְּהָה עַל־יְדֵי נְגִינָה, נִמְתַּקֵּין הַדִּינִין. א

[ב] המתקת הדינים, שבה פותח רבנו תורה זו, משמעה לפעול שה' יחוס עלינו ויחזור בו כביכול מקיומה של גזירה שגזר כנגד ישראל. חשוב לציין שבשונה מן הגזירות, הדינים עצמם אינם מתבטלים אלא נמתקים, שכן אין מדובר במידה שלילית אלא בשפע קדוש. הסיבה היחידה הגורמת לדינים להפוך את פניהם ולהרע לעולם היא מעשינו שלנו, שפעמים רבות אינם כרצון ה' יתברך, עד שמידת הדין הקדושה דורשת להיפרע מאתנו על כך. הדינים נמתקים בכמה דרכים, ורבות מהן מוזכרות בתורות אחרות. כאן מתמקד רבנו בכוחם של הניגון והזמרה להמתיק את הדינים, כפי שמשתקף בפסוק שהובא בראש התורה, אולם לצורך הבנת הקשר שבין הדברים הוא פותח בכמה מושגי מבווא.

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֶּהָר הַקְּדוֹשׁ: הַקֶּשֶׁת הִיא הַשְּׂכִינָה, וְתֵלֶת גְּוָנֵין דְּקֶשֶׁת, הֵם הָאָבוֹת, וְהֵם לְבוּשֵׁין דְּשְׂכִינָתָא.

[ג] חלק גדול מתורה זו מבוסס על דברי הזוהר בפרשת פנחס, שקטעים מתוכו משולבים בדברי רבנו כאן ולהלן. משום כך אנו מביאים כאן את הקטע בשלמותו, בתוספת ביאור (מומלץ ללמוד להציץ גם בנספחים הבאים: אילן הספירות, הספירות והצבעים, שבעת הרועים).

כך נאמר בזוהר (ח"ג רטו, א; על־פי תרגום מתוך מדבש):

רבי יוסי אמר: הקשת באה להגן על העולם. משל למלך שכל אימת שבנו חוטא כנגדו והוא מתכונן להלקותו, מתגלה עליו המלכה בלבושי כבוד של מלכות, וכשהמלך רואה אותה מקושטת הוא מעביר כעסו מבנו ושמח עמה, כמו שכתוב [על מראה הקשת בענן] (בראשית ט טו): "וראיתיה לזכר ברית עולם". ועל־כן אין הקשת נראית בעולם אלא בלבושי כבוד של מלכות, שהם גווני הקשת. ובשעה שיש צדיק בעולם, אז הצדיק הוא סוד הברית, לקיים את הברית שכרת הקדוש־ברוך־הוא עם העולם, ובזה הוא מגן על העולם. ואם אין צדיק כזה בעולם, אז מתגלה הקשת, שהיא סוד השכינה, להראות כי העולם עמד להיאבד, אלא שהוא

ממשיך להתקיים בזכות זו הקשת, שהיא השכינה, המגנה על העולם. רבי אלעזר אמר: לעולם אין מתלבשת זו הקשת אלא בלבושי האבות הראשונים – ירוק ואדום ולבן.

המשך קטע זה יובא להלן בסעיף ב, הערה יט.

אם־כן, למדנו כי המלכה מגנה על בנה מפני חמת זעמו של המלך, וכי כוחה לפייס את המלך קשור בבגדי הכבוד שבהם היא עטויה. בגדים אלו, מוסיף רבי אלעזר, צבועים בצבעי האבות הראשונים (אברהם, יצחק ויעקב). בנמשל נמצא שתי הופעות המקבילות לדמותה של המלכה – הקשת והצדיק.

המלך והמלכה, כמושגי פנימיות התורה, הם הקדוש־ברוך־הוא וספירת המלכות. שם נוסף שבו נקראת המלכות הוא השכינה הקדושה, שם המתייחס לגילוי האלוקי המיוחד השוכן בתוך העולמות ומחיה אותם. במקומות אחרים היא נקראת גם כנסת ישראל, כינוי המפנה את המבט אל תפקידם המיוחד של ישראל כמשפיעים העיקריים על מצבה של ספירת המלכות לטוב או למוטב.

בן המלך שסרח מייצג את כלל בני־האדם, שלא אחת הם חוטאים ומעוררים כנגדם את מידת הדין. כאשר זהו המצב, מתעוררת המלכה לפעול ולהמתיק את הדינים – שכן אם אביו של הבן מקפיד ומדקדק עמו כדי לחנכו, הרי אמו מבקשת תמיד לנהוג בו ברוך, להביט אל הטוב שבפנימיותו ולהעניק לו הזדמנות נוספת.

לבושי המלכה, כאמור, צבועים בצבעי האבות – לבן, אדום וירוק. על־פי הקבלה, כאשר הצבעים מסודרים כך הם מתאימים לבחינותיהם של שלושת האבות – אברהם, יצחק ויעקב (כדעת ר' אבא בהמשך דברי הזוהר המובאים לעיל; עיי' שם בפירוש מתוק־מדבש), המכוונים כנגד שלוש הספירות העליונות – T02, גבורה ותפארת. לאור זאת, ניתן להבין כי לבושי המלכה מבטאים את השפע היורד אל ספירת המלכות משלוש הספירות העליונות הללו, שתפקידן לגלות אלוקות בעולם. גילוי אלוקות משמעו המתקת הדינים, שכן כאשר הנוכחות האלוקית ממלאה את המציאות מתבטל ממילא הצורך בעשיית דין – שנועדה להכניע את קשי־עורפם של בני־האדם המתנכרים לבוראם ולהביא להתקרבותם אליו.

חכמינו לימדו כי הקשת אינה סימן יפה לעולם, שכן הגנתה מהווה גם מזכרת לחרפתו של הדור – שאין במעשיו הטובים כדי להצילו מן הפורענות. הרי אם היו בני אותו הדור נוהגים כשורה, לא היה כל צורך בפעולה מיוחדת להמתקת הדינים מאחר ואלו לא היו מתעוררים מלכתחילה. הקשת מזכירה לה' את הברית שכרת לעולמו, שלא ישיב אותו לתוהו ובוהו כדרך שעשה בימי נח, והיא עומדת להם גם כשאלו זכויותיהם. גורם נוסף המגן על ישראל בעת צרתם הוא זכות אבות, שגם היא אינה תלויה במעשיהם.

אמנם, כפי שמציין הזוהר, כל זה אינו נכון בדור שהצדיק נתון בתוכו. מעשיו של הצדיק מגנים על העולם, ומשום כך מזכירים חז"ל לשבח את הצדיקים שאות הקשת לא נראה בימיהם (ירושלמי ברכות ט: ב; בראשית רבה לה: ב).

יש לציין כי בכמה מקומות מבואר בפשטות שהקשת היא ספירת ה' T10 (ראה ליקוטי־תורה עמ' צו; זוהר ח"א ע"א, ב; תיקוני־זוהר, תיקון כא, דף מח, א), הקשורה בשמירת הברית, והדבר מתאים לדברי רבי יוסי המובאים לעיל בעניין אותם דורות שהצדיק מצוי בהם – 'ובשעה שיש צדיק בעולם, אז הצדיק הוא סוד הברית, לקיים את הברית שכרת הקדוש־ברוך־הוא עם העולם, ובזה הוא מגן על העולם'.

וּכְשֶׁהִיא מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּלְבוּשֵׁי דְנְהִירִין, אָזִי "וּרְאִיתִיהָ לְזִכְרֵ בְרִית עוֹלָם", אָזִי וְיַחַמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה. מְשָׁל לְמֶלֶךְ שְׁפָעַס עַל בְּנוֹ, וּכְשֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹאֶה הַמֶּלֶכָה בְּלְבוּשֵׁי דְנְהִירִין, אָזִי מְרַחֵם עַל בְּנוֹ.
וְאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה הִיא הַשְּׂכִינָה, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: "אֲדַנִּי שְׁפָתַי תִּפְתָּח",
שֶׁהַדְּבָר הוּא שֵׁם אֲדַנִּי. וְנִקְרָא קִשְׁתָּהּ, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י: "בְּחֶרֶב־

כאן עולה קושי כפול: אם יש צדיק בעולם, אין צורך בהופעת הקשת; ואם אין צדיק בעולם – איך מתעוררת הזכות של התגלות הקשת? וביותר קשה לשון רבנו, שכתב: "הקשת היא השכינה" – מלכות ולא יסוד. ויש לבאר שהקשת אכן מכוונת כנגד היסוד, אלא שכאשר אין צדיק בארץ שיעורר את מידת היסוד במעשיו הטובים, מעורר אותה הקדוש־ברוך־הוא באתערותא דלעילא (=התעוררות מלמעלה, שאינה תלויה במעשיהם של ישראל למטה), מתוך רצון לשמור בריתו עם העולם. התעוררות זו מתבטאת בהארת הגוונים – ספירות חסד־גבורה־תפארת המאירות אל המלכות דרך היסוד – המלבישים את השכינה בלבושים מאירים ונותנים לה פתחון פה לטעון לזכותם של ישראל למרות היעדר זכויות משלהם (צדיק). משום כך, בדורות שהקשת נראית בהם נכון לומר שהקשת היא השכינה, אלא שיש לזכור שאת הכוח להגן על ישראל מקבלת השכינה תמיד מהארת היסוד.

וּכְשֶׁהִיא מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּלְבוּשֵׁי דְנְהִירִין, אָזִי "וּרְאִיתִיהָ לְזִכְרֵ בְרִית עוֹלָם", אָזִי וְיַחַמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה' (אסתר ז י). מְשָׁל לְמֶלֶךְ שְׁפָעַס עַל בְּנוֹ, וּכְשֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹאֶה הַמֶּלֶכָה בְּלְבוּשֵׁי דְנְהִירִין, אָזִי מְרַחֵם עַל בְּנוֹ.

[ד] כפי שהתבאר לעיל, ספירת המלכות משככת את כעסו של הקדוש־ברוך־הוא על בניו החוטאים, והיא עושה זאת בעזרת לבושיה המאירים, הנובעים מאורן של הספירות העליונות ומזכירים לה את הברית שכרת. עד כה טרם נתבאר הקשר שבין הנגינה להתמתקת הדינים. לשם כך נזדקק גם לחוליה הבאה שבדברי רבנו.

וְאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה הִיא הַשְּׂכִינָה, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב (תהלים נא יז): "אֲדַנִּי שְׁפָתַי תִּפְתָּח",
שֶׁהַדְּבָר הוּא שֵׁם אֲדַנִּי.

[ה] כל אחד משמות ה' הקדושים מקביל לספירה מסוימת (ראה נספח: שמות ה' והספירות), וכך שם אדני הוא המקביל לספירת המלכות – השכינה הקדושה. הפסוק המובא כאן, "אדני שפתי תפתח", מלמד על שייכותה של המלכות לדיבור היוצא מן השפתיים; כמבואר במקומות רבים כי המלכות מתבטאת בכוח הדיבור: "מלכות – פה" (תיקוניזוהר, הקדמה, דף יז, א).

פיו של אדם מדבר דיבורים רבים ומגוונים במשך ימי חייו – מהם קדושים, טובים וראויים, מהם סתמיים ומהם אף מגונים ושליילים. כל אלו, כפי שמתבאר בתורות אחרות, הם ביטוי למצבה של השכינה; כאשר הדיבורים השליילים הם בגדר 'דיבור נפול', המעיד

וּבְקִשְׁתִּי – 'לְשׁוֹן תְּפִלָּה'.

וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם תְּלַת גְּוִנֵין דְּקִשְׁתָּ, שְׁיֵשׁ בְּקוֹל אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ, שְׁהֵם
שְׁלֶשֶׁה אָבוֹת, שְׁהָאָבוֹת הֵם שְׁלֶשֶׁה גְּוִנֵין דְּנִהְרִין, שְׁפֵהֶם וְרֵאִיתִיהּ

על מצב של גלות השכינה, ואילו הדיבורים המתוקנים והראויים משיבים אותה למקומה ומביאים גאולה לעולם (להרחבה ראה ליקוטי־מוהר"ן ח"א לח; שם יב: ד; שם נה: ז). משום כך רואה רבנו את עיקר הביטוי של כוח הדיבור באותיות התפילה, שהן האמצעי העיקרי להתקשרות האנושית בה' יתברך (ליקוטי־מוהר"ן ח"ב פד). אותיות אלו הן הביטוי הנאמן והשלם ביותר לשכינה, שכן הן נובעות מתוך הנשמה הקדושה השוכנת בקרבן של אדם, שהיא חלק בלתי נפרד מן השכינה – ככתוב (איוב לא ב): "חלק אלוה ממעל" (ראה גם ליקוטי־מוהר"ן ח"א לא: ו-ח). ראייה מובהקת לכך אפשר למצוא בתרגום אונקלוס על הפסוק "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" – "והוות באדם לרוח ממללא" כלומר "חיה" פירושה 'ממללא' – ממללת ומדברת (בראשית ב ז).

שְׁהַדְּבוּר הוּא שְׁם אֲדָנִי. וְנִקְרָא קִשְׁתָּ, כְּמוֹ שְׁפָרֵשׁ רַש"י (בראשית מח כב): "בְּחֻרְבֵי
וּבְקִשְׁתִּי" – 'לְשׁוֹן תְּפִלָּה'.

[1] החרב והקשת, על־פי פשט הפסוק, הן כלי הנשק שבעזרתם לחם יעקב באבניו באנשי שכם. אולם רש"י מלמד שבאותה מלחמה עשה יעקב שימוש גם בכלי נשק מסוג אחר: "בחרבי ובקשתי" – היא חכמתי ותפילתי". גם בתרגום אונקלוס פירש "בצלותי ובבעותי", 'בתפילתי ובבקשתי'.

בהערה הקודמת למדנו שאותיות התפילה מגלות את השכינה הקדושה, ומכאן יכולנו להסיק על הקשר שבין התפילה והקשת. אולם רבנו, כדרכו, אינו מסתפק בקשר עקיף אלא חותר לקשר את כל חוליות התורה בקשר אמיץ זו לזו. בפסוק זה הוא מגלה רמז לקשר הישיר שבין התפילה והקשת, ומכאן נסללת הדרך להוכחת הקביעה שבראש התורה: "על־ידי נגינה נמתקין הדינין". ראה בהערה הבאה.

וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם תְּלַת גְּוִנֵין דְּקִשְׁתָּ,

[2] כאשר המלכות לובשת את דמותה של הקשת, הרי לבושיה של המלכות הם ריבוי הגוונים המתלווים להופעתה של הקשת. כאשר המלכות לובשת את דמותה של התפילה, מתבטאים הלבושים לא בגוונים אלא בנעימות – בקול הנגינה המתלווה אל התפילה.

שְׁיֵשׁ בְּקוֹל אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ,

[3] הזוהר מלמד שהקול מורכב משלושה יסודות: אש, חמימות הלב; רוח, האוויר הנמשך אל הריאות מן החוץ; ומים, הלחות הטבעית המצויה בריאות. שלושת אלו, כאשר הם מתמזגים בגרון ויוצאים דרך מוצאות הפה, יוצרים את הקול (זוהר ח"ג רלה, ב).

שְׁהֵם שְׁלֶשֶׁה אָבוֹת,

[4] בתיקוני־זוהר מבואר שיסודות המים, האש והרוח מקבילים לספירות חסד, גבורה ותפארת, בהתאמה (תיקוני זוהר תיקון סט, דף קה, א; מי הנחל). מכאן שלא רק שהתפילה זהה

לְזַכֵּר וְכוּ'.

נִמְצָא מִי שֶׁמִּגֵּן אוֹתוֹת הַתְּפִלָּה, וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם בְּזוֹפוֹת וּבְבִהֲרוֹת גְּדוֹל. אֲזִי מַלְבִּישׁ אֶת הַשְּׂכִינָה, הֵינּוּ הָאוֹתוֹת, בְּלְבוּשֵׁי דְנִהְיִירִין. וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רֹאֵה אוֹתָהּ, אֲזִי 'וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה'.

עם הקשת, אלא גם שלוש בחינות קול הנגינה המשמשות לה כלבוש זהות לבחינתם של שלוש האבות, שנקשרו לעיל הן עם שלוש הספירות הללו והן עם גווינה המאירים של הקשת (הערה ג. וראה זוהר ח"ג רפג, א).

שְׁהָאָבוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה גִּנְיִין דְנִהְיִירִין, שְׂבֵהֶם וְרֵאִיתִיהּ לְזַכֵּר וְכוּ'.

[1] ראה לעיל, הערה ג. כפי שלמדנו, גווינים מאירים אלו מתלווים תמיד אל השכינה הקדושה בכואה לעורר את רחמי ה' ולהמתיק את הדינים מעל ישראל, כדברי רבי אלעזר (שם): "לעולם אין מתלבשת זו הקשת אלא בלבושי האבות הראשונים".

אם־כן, ראינו שגווינה המאירים של הקשת הם ספירות חסד־גבורה־תפארת, המכוונות כנגד שלושת האבות הקדושים וכנגד צבעי לבן־אדום־ירוק. אורם של הגווינים הללו נמשך עד לספירת המלכות, המוזכרת במקומות אחרים כמקבילה לצבע השחור (תיקוני־זוהר, תיקון ע, דף קכד, א). צבע זה מבטא העדר אור, ומתאים לבחינתה הפנימית של המלכות, מידת הלבנה ש"לית לה מגרמה כלום", 'אין לה משל עצמה כלום' (זוהר ח"א קפא, א). על מושגים אלו נוספו שלושת היסודות המרכיבים את הקול, מים־אש־רוח, שאף הם מקבילים לספירות ולאבות וזרימתם מכוונת כלפי מטה – להחיות את יסוד העפר הדומם וה'מת' כל זמן שהוא עומד בפני עצמו (ראה תיקוני־זוהר, תיקון סט, דף קד, ב). לסיכום נסדר את המושגים שלמדנו בטבלה:

חסד	אברהם	לבן	מים
גבורה	יצחק	אדום	אש
תפארת	יעקב	ירוק	רוח
מלכות	שכינה	שחור	עפר

נִמְצָא מִי שֶׁמִּגֵּן אוֹתוֹת הַתְּפִלָּה, וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם בְּזוֹפוֹת וּבְבִהֲרוֹת גְּדוֹל. אֲזִי מַלְבִּישׁ אֶת הַשְּׂכִינָה, הֵינּוּ הָאוֹתוֹת, בְּלְבוּשֵׁי דְנִהְיִירִין. וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רֹאֵה אוֹתָהּ, אֲזִי 'וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה'.

[1א] העולה מכל האמור הוא שקול הנגינה, הכלול משלושה יסודות, מלביש את אותיות התפילה בלבושים מאירים הבאים מכוחם של אבות העולם, ממש כדרך ששלושת הגווינים העליונים עוטים את הקשת בלבושיה המאירים. בשתי הדרכים התוצאה זהה: חרון אף ה' סר 'וחמת המלך שככה'". מכאן נוכל ללמוד גם שכדרך שהקשת זקוקה לגווינה המאירים

וְזָהוּ שְׁפָרְשׁ רַשׁ"י: "בְּשִׁמְעוּ אֶת רִנָּתָם" - בְּזִכּוֹת אָבוֹת. הַיְנוּ כְּשֶׁהִנְגִינָה, שֶׁהֵם תָּלַת גְּוִנֵין דְּקִשְׁת פֻּנ"ל, בְּבִהִירוֹת וּבְזִכּוֹת גְּדוּל. כִּי הַתָּלַת גְּוִנֵין הֵם הָאָבוֹת כֻּפֵּי, וְהֵם לְבוּשֵׁין דְּשְׂכִינְתָא. וְכִשְׁהִלְבוּשֵׁין נִהִירִין בְּזִכּוֹת וּבְבִהִירוֹת, נִקְרָא זִכּוֹת הָאָבוֹת. אַזְוִי: "וְרֵאִיתִיהָ לְזָכֵר

ואינה נראית לעולם בלעדיהם, כך התפילה זקוקה לקול הנגינה הבא ממעמקי לב ומצרף אל אותיותיה את זכותם היסודית של האבות, העומדת תמיד לבניהם.

הפסוק "וחמת המלך שככה" רומז לשעה הגדולה שבה זכתה אסתר להעביר גזירת כליון ושמד מעל ישראל, כשעמדה להגן עליהם במסירות נפש. הכתוב מדגיש את תרומתם של בגדי המלכות להצלחתה של אסתר: "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות... ויהי כראות המלך את אסתר המלכה עמדת בחצר נשאה חן בעיניו" (אסתר ה א-ב). באותה שעה אמר לה המלך (שם ה 1): "מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך... וְתַעֲשֵׂה". מעין אמירה זו אומר הקדוש־ברוך־הוא לאדם כאשר הוא עומד לפניו בתפילה, והדברים אמורים בעיקר בתפילת העמידה. תפילה זו נפתחת בפסוק "אדני שפתי תפתח", המציין את התעוררות המלכות לעורר את רחמי ה' דרך כוח הדיבור ולבושי הנגינה, ובסופו של דבר היא נענית בהמתקת הדינים, ביטול הגזירות והמשכת שפע של גילוי אלוקות לעולם (ראה זוהר ח"ג רטו, ב).

כל המעלות האמורות מתקיימות כאשר זוכה אדם ותפילתו נאמרת בקול נגינה שיש בו "זכות ובהירות גדול", כדברי רבנו. הדברים נראים שלא כל אדם זוכה לכך, אלא בעיקר גדולי הצדיקים הממתיקים את הדינים מעל כלל ישראל בתפילותיהם. עם זאת, ר' נתן אינו מוציא את דרישתו־הבטחתו של רבנו מעבודת ה' האישית, וקובע כי כל אחד ואחד מסוגל להמתיק דינים על־פי מדרגתו האישית:

"אבל מחמת שרוב בני־האדם אינם זוכים שיהיה קול נגינתם בזכות ובהירות מריבוי הפגמים, וכאשר יודע כל אחד בנפשו, על־כן צריכין לצעוק הרבה מן הלב בקולות רבים עד שיעורר רחמי ה' יתברך שיסתכל על פנימיות דפנימיות הקולות - שנעלם בהם טוב הרבה, בחינת קול זך ובהיר, ועל־ידי זה ירחם עליו וימתיק ממנו הדינים. כי בפנימיות דפנימיות כל אחד מִישראל זך וצח בעיניו יתברך מאוד, אפילו הפגום והמלוכלך במעשיו מאוד, כי בכל אחד מִישראל יש נקודות טובות, יקרות וזכות מאוד כידוע" (תורת־נתן ב).

וְזָהוּ שְׁפָרְשׁ רַשׁ"י: "בְּשִׁמְעוּ אֶת רִנָּתָם" - בְּזִכּוֹת אָבוֹת.

[יב] רבנו שב כעת לפסוק הפתיחה: "וירא בצר להם בשמעו את רנתם". רש"י מפרש ששמיעת רינתם של ישראל בעת צרתם באה מתוך זכות אבות העומדת להם. בהקשר שלנו, יש לפרש את המושג 'זכות אבות' בדרך הבאה -

הַיְנוּ כְּשֶׁהִנְגִינָה, שֶׁהֵם תָּלַת גְּוִנֵין דְּקִשְׁת פֻּנ"ל, בְּבִהִירוֹת וּבְזִכּוֹת גְּדוּל.

[יג] כדלעיל, הערות ז-י. הרינה נשמעת כאשר היא בבהירות ובזכות גדול, ומצב זה עצמו מקביל לזכות האבות המוזכרת ברש"י -

בְּרִית עוֹלָם, אָזִי: "וַיִּנָּחֵם כָּרַב חֶסְדִּי". הִנְנוּ: 'וְחַמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה',
וְנִמְתַּק הַדִּינִין.

ב גַּם עַל־יְדֵי אֲמוּנַת חֻכְמִים, שְׂמֵאֲמִין שְׁכַל דְּבַרְיָהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם אִינוּ

כִּי הַתַּלְת גִּנְיָן הֵם הָאֲבוֹת פְּנ"ל, וְהֵם לְבוֹשִׁין דְּשְׂכִינְתָא. וְכִשְׁהִלְבוֹשִׁין נְהִירִין
בְּזַפּוֹת וּבִבְהִירוֹת, נִקְרָא זְכוֹת הָאֲבוֹת. אָזִי: "וְרִאֲיִתִּיהָ לְזֹכֵר בְּרִית עוֹלָם", אָזִי:
"וַיִּנָּחֵם כָּרַב חֶסְדִּי".

[יד] דמיון הצליל בין זכות וזכות מלמד על הקשר שבין זכות האבות ובין זכותו של קול רינה
הנלווה אל התפילה. כאשר רינה כזו נשמעת לפני ה' יתברך מתוך מצב של צרה ומיצר,
מתקיים בנו הפסוק הבא (תהלים קו מה): "ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדו".

הִנְנוּ: 'וְחַמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה', וְנִמְתַּק הַדִּינִין.

[טו] לאור מה שנתבאר עד כה, מתפרש פסוק הפתיחה כך: וירא בצר להם, בשמעו את רנתם –
כשישראל נתונים בצרה ומשמיעים לפניו יתברך קול רינה בזכות ובבהירות גדולות
(המציינות את זכות האבות); אזי ויזכר להם בריתו – ה' רואה את הארת השכינה; וינחם
כרב חסדו – כתוצאה מכך נמתקים כל הדינים.

עד כאן: כשהדין מכריח הופעת סבל בעולם, צריך אדם להתפלל בקול רינה זכה
ובהירה. בדרך זו הוא מעורר את הארת השכינה הצפונה בקרבנו, ויכול
להמתיק את הגזירות על-פי מדרגתו.

במקום אחר (ליקוטי מוהר"ן ח"א כז: ה, י) מתייחס רבנו בהרחבה להזדככות קול רינתו של
אדם, המסוגל להמתיק את הדינים אפילו בלא דיבור, ותולה אותה בהזדככות חכמתו
בלימוד תורה ובהצלחתו בשמירת הברית.

ב גַּם עַל־יְדֵי אֲמוּנַת חֻכְמִים,

[טז] עד כה התפרשו דברי הזוהר הראשונים, שלפיהם הקשת היא המלכות. בסעיף זה מבאר
רבנו את הנזכר בהמשך, שהקשת מקבילה לצדיק – ספירת היסוד (לעיל הערה ג). כמבואר
לעיל, הקשת מייצגת את השכינה, המלכה, הניגשת לעורר את רחמי המלך על בנה שחטא.
השכינה היא הארת האלוקות השוכנת בעולם־הזה, וכאשר כף המאזניים נוטה לחובת
מפעלה ומעמידה בספק את קיומו, היא נחלצת להגן עליו. גוויי הקשת, בכל אופן שבו
נפרש את מהותם, הָנֵם זכויות שהשכינה מביאה עמה בבואה אל המלך. גם כאשר המצב
מעורר חשש, נמצאות בכל זאת זכויות שבעזרתן אפשר לעורר רחמים. הקשת מתקשטת
בזכות האבות הקדושים, ואילו התפילה מתהדרת בקול ניגון נעים המבטא את הקשר בין
הדברים הנאמרים ובין רגשות הלב הכנים של אומריהם. בסעיף זה נלמד על ביטוי עמוק
אחר הן לשכינה הקדושה והן ללבושיה.

פְּשׁוּט, וַיֵּשׁ בָּהֶם רְזִין. עַל־יְדֵי־כֵן מַלְבִּישׁ אֶת הַקֶּשֶׁת בְּלְבוּשֵׁי הַדְּהִירִין,
אָזִי: "וּרְאִיתִיהָ לְזָכַר בְּרִית עוֹלָם". כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת קֶשֶׁת, כְּמוֹ
שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: הַנְּרָאָה קֶשֶׁת בְּיָמַי־

שֶׁמֶאֱמִין שְׁפָל דְּבְרִיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם אֵינוֹ פְּשׁוּט, וַיֵּשׁ בָּהֶם רְזִין. עַל־יְדֵי־כֵן מַלְבִּישׁ
אֶת הַקֶּשֶׁת בְּלְבוּשֵׁי הַדְּהִירִין, אָזִי: "וּרְאִיתִיהָ לְזָכַר בְּרִית עוֹלָם".

[יז] אמרו חז"ל (מכילתא פרשת בשלח): "ויאמינו בה' ובמשה עבדו' (שמות יד לא) – אם במשה
האמינו, קל וחומר בה'! בא זה ללמדך שכל מי שמאמין ברועה נאמן, כאילו מאמין
במאמר מי שברא והיה העולם". הקשת היא אות ברית, משמע: קשר בין הקדוש־ברוך־
הוא לעולמו. הכלי המשמעותי ביותר לחיזוקו של קשר זה היא האמונה, המעוגנת בטבעם
הקדוש של בני־ישראל ואינה נאבדת מהם לעולם. אמנם גילוי האמונה בפועל נתון
לשינויים רבים, ולעתים היא נסתרת עד שנדמה כאילו כלתה לגמרי חס ושלום. משום כך
ראו חז"ל את האמונה ברועה נאמן – משה רבנו בשעתו וכל הצדיקים רועי ישראל
בשעתם – כעניין יסודי ביותר ואף מוכרח.

מהותה של אמונה היא הנחת יסוד תקיפה, שאינה תלויה בנסיבות המשתנות, שאמנם "יש
ה' בקרבנו". שהקדוש־ברוך־הוא מנהיג את העולם, שאין שום דבר בתבל ומלואה –
מאסונות טבע בקנה מידה עולמי ועד לתנודותיו הקלות של עלה ברוח – שאינו נתון
לשליטתו ולהשגחתו הבלעדית. יהודי מתבונן בעולם מתוך הכרה בכך שמראה עיניו
החיצוני אינו חזות הכול, שהדברים אינם פשוטים אלא מסתירים מאחוריהם עושר אין־
סופי של משמעות שעשוי להתגלות או להישאר נסתר – אבל הוא קיים בוודאי.

בדומה לכך, מהותה של אמונת חכמים היא ההכרה בכך שדמותו של צדיק, העלולה
להיראות דומה לזו של כל אדם אחר, אינה כפי שהיא נראית לעין. רבנו אמר על כך שאף
שהעין הגשמית אינה מזהה הבדל כלשהו בין הצדיקים לשאר הבריות, מכל מקום "אנו
מאמינים שהם מופרשים ומובדלים לגמרי, כי איש כשר הוא עניין אחר לגמרי ומכל שכן
הצדיקים אמיתיים" (ליקוטי־מורה"ן ח"ב קטז).

במקרה שבו נמצאים בני הדור בהסתר פנים ואינם רואים בבהירות את עקבות רגלי
השכינה בעולמם, יוכלו להעמיד את קיום הברית בכל זאת באמצעות אמונה בחכמים
ובצדיקים. מציאותו של הצדיק היא חסד שעושה ה' עם העולם, כאשר הוא מעניק להם
דמות המבטאת בתוכה את גילוי האלוקות בצורה שתהיה קרובה יותר אל שכלם ואל
עולמם. אם אני מאמין שצדיק פלוני הוא איש אלוקים, שמעשיו אינם פשוטים וסודות
עומדים מאחורי דיבוריו והנהגותיו, הרי ממילא אני מתחזק עד מאוד באמונתי בכך שכל
המציאות אפופה רזי אלוקות, גם אם קשה לי להיאחז באמונה זו – הרחוקה ממני
ומתנשאת הרבה למעלה מקנה המידה שאני מורגל בו – באותו תוקף.

אם־כן, במובן מסוים ניתן לומר שהצדיק הוא גילוי של השכינה הקדושה – היא הקשת –
ושהאמונה בו היא הלבשת הקשת בלבושיה המאירים. ראה עוד בהערות הבאות.

וכו'.

וְאִיתָא בְּזֵהר הַקְדוּשׁ: 'מִי שֶׁעוֹבְדוֹי לְאַנְהָרָא בְּהוֹן מְטְרוֹנִיתָא, וְלִמְפִשֵׁט מְנָה לְבוּשֵׁין דְּקַדְרוֹנִיתָא דְּפִשְׁטִין, וְלִקְשָׁטָא בְּלְבוּשֵׁין הַגְּנִין

כִּי הַצְדִּיק הוּא בְּחִינַת קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי לְרַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי:
הַנֶּרְאָה קֶשֶׁת בְּיָמֶיךָ וְכוּ'.

[יח] מסופר בגמרא שרבי יהושע בן לוי נכנס לגן-עדן עוד בימי חייו, ושם פגש את רבי שמעון בר יוחאי. בתוך הדברים שהיו ביניהם, שאל רבי שמעון את רבי יהושע האם נראתה הקשת בימיו. כששמע שאכן נראתה, סירב להאמין שאמנם רבי יהושע הוא – התנא הגדול, שעשה צדקות רבות כל-כך במשך ימי חייו. לא ייתכן שהעולם נצרך לאות הקשת כשצדיק גדול כרבי יהושע שרוי בתוכו. אכן, הגמרא מספרת שלא נראתה הקשת בימיו של רבי יהושע, ורק מחמת צניעותו שינה מן האמת ואמר שנראתה (כתובות עז, ב, ורש"י ומהרש"א שם).

העולה מכאן הוא שהצדיק והקשת מקבילים זה לזה. כשאין צדיק בקרב בני הדור, נראית הקשת ומציינת שה' מחויב לברית שכרת לעולם אף כשבני הדור אינם נאמנים לה; כשיש צדיק, אין צורך באות הקשת. הצדיק עצמו מגלם בדמותו את הקשר המוחלט שבין בני-האדם וה' יתברך, וליתר דיוק: את השכינה הקדושה השורה בעולם ומאירה אותו באורה.

וְאִיתָא בְּזֵהר הַקְדוּשׁ:

[יט] במקומות רבים ברחבי הזוהר מופיעות תוספות המכוננות 'רעיא מהימנא', 'הרועה הנאמן', משום שנאמרו בישיבתו של רבי שמעון בר-יוחאי מפיו של משה רבנו, הרועה הנאמן של עם-ישראל, כשירד ללמד תורה שם (ראה לעיל, הערה יז). כזה הוא גם הקטע המובא להלן, הממשיך את דברי הזוהר שהובאו לעיל (הערה ג), ואנו מביאים אותו על-פי תרגומו ופירושו של המתוק-מדבש:

אין הקשת נראית אלא כדי להגן על העולם, ואינה מתגלית אלא בלבוש יקר של מלכות, ובשעה שיש צדיק בארץ אזי הוא סוד הברית לקיים את הברית. אמנם, מקשה הרעיא-מהימנא, הרי בגלות נתרחק הקדוש-ברוך-הוא מן המטרוניתא, המלכות, ואיך תוכל להתלבש בלבושי המלכות? ועונה: אכן, בגלות אין המלכות מתלבשת בלבושים אלו של שלוש ספירות חג"ת. אלא בלבוש שחור, ועל כן היא אומרת "אל תראוני שאני שחרחרת" (שירי-השירים א ו) ... אבל אם יש צדיק שכל כוונתו בתורתו ובעבודתו היא כדי להאיר בהן את השכינה ולהפשיט ממנה את לבושי השחרות של פשטי התורה, ולקשט אותה בלבושי הגוונים המאירים של סודות התורה, מה נאמר בו? – "וראיתיה לזכר ברית עולם". "וראיתיה" – היינו בסודות המאירים של התורה, כי אור נקרא ... ובאותה שעה, כשרואה זעיר-אנפין את המלכה מקושטת, הוא מעביר מעליו את הכעס שהיה לו על בנו ומתקיים מה שכתוב "וחמת המלך שככה", שנמתקים הדינים מעל בני-ישראל.

רבנו ידון בדברי הרעיא-מהימנא בהערה הבאה.

נְהִירִין דְּרִזִין דְּאֹרִינְתָא, מָה כְּתִיב בֵּה: "וְרֵאִיתִיהָ לְזֹכֵר בְּרִית עוֹלָם",
דְּאֹר רְזֵ אֲתֶקְרִי, וּבֵהֵיָא זְמַנָּא סְלֵק מִנָּה רְגֵזָא דְבְרִיהָ, 'וְחַמַּת הַמְלֶךְ
שְׂכָכָה'.

'מִי שְׁעוּבְדוּי לְאַנְהָרָא בְּהוֹן מְטְרוֹנִינְתָא, וְלִמְפֶּשֶׁט מִנָּה לְבוּשִׁין דְּקָרְוִינְתָא
דְּפֶשְׁטִין, וְלִקְשָׁטָא בְּלְבוּשִׁין דְּגִנְיִין נְהִירִין דְּרִזִין דְּאֹרִינְתָא, מָה כְּתִיב בֵּה:
"וְרֵאִיתִיהָ לְזֹכֵר בְּרִית עוֹלָם",

[כ] כל מהותו של הצדיק היא להאיר בעולם את אור השכינה הקדושה. בתורתו ובעבודתו אין הוא מכוון לא על מנת לקבל פרס בעולם־הבא ואף לא על מנת להתקדש ולהיטהר בעצמו, אלא להאיר את השכינה ולהסיר מעליה את לבושי הגלות השחורים. לבושים אלו, כמבואר בדברי הרעיא־מהימנא, מסתירים את השכינה תחת ה'פֶּשְׁטִין' – פשטי התורה. כשם שאפשר להתבונן בעולם במבט שטחי ופשטני וכך להחמיץ את הכרת ההנהגה והכוונה האלוקית העומדת מאחורי כל פינה, כך אפשר ללמוד גם את התורה על דרך ה'פֶּשְׁט' בלבד. דרך לימוד כזו עשויה אולי להתאים לאנשים כערכנו, שאינם צדיקים, אבל תהיה מוגבלת בכוחה לקרב אותנו אל הקדושה אם לא תלווה באמונה שמאחורי הפשט מסתתרים רזים ורזים־דרזים.

דְּאֹר רְזֵ אֲתֶקְרִי, וּבֵהֵיָא זְמַנָּא סְלֵק מִנָּה רְגֵזָא דְבְרִיהָ, 'וְחַמַּת הַמְלֶךְ שְׂכָכָה'.

[כא] המילה אור עולה בגימטרייה רז. כאשר הצדיק מגלה את הרזים העומדים מתחת ללבושיה השחורים של השכינה, הוא מגלה אור יקרות המאיר כל מה שנדמה קודם לכן כ'פֶּשְׁט' סתמי וחסר עומק. כשיש בעולם מי שמגלה אור כזה, יכולה השכינה להתעטר בפעולותיו ובזכויותיו ולהיראות בהן לפני המלך. כעת אין היא עוד עטויית שחורים אלא מאירה, ומשום כך – "וְרֵאִיתִיהָ לְזֹכֵר בְּרִית עוֹלָם", ומסתלק הרוגז מעל בנו, "וְחַמַּת הַמְלֶךְ שְׂכָכָה".
אנו, שאיננו צדיקים ואין בכוחנו לגלות את כל הרזים הללו ולשחרר את השכינה מגלותה, מסוגלים בכל זאת להיכלל במעשי הצדיקים ואף לתת להם תוקף רב יותר כאשר אנו מאמינים בהם. כאמור, אמונת חכמים דורשת אותה נכונות נפשית להאמין "שכל דבריהם ומעשיהם אינו פשוט, ויש בהם רזין". מאחר והצדיק מסמל עבורנו את השכינה הקדושה עצמה, אס־כן כאשר אנו מאירים את דמותו באור הרזים שאנו מייחסים לה – אנו מלבישים את השכינה בלבושיה המאירים.

עד כאן: כשהדין מכריח הופעת סבל בעולם, צריך אדם להתפלל בקול רינה זכה ובהירה. בדרך זו הוא מעורר את הארת השכינה הצפונה בקרבו, ויכול להמתיק את הגזירות על־פי מדרגתו (סעיף א). בדרך אחרת ניתן להמתיק את הגזירות בכוחה של אמונה בצדיקים, שכל דבריהם ומעשיהם אינם פשוטים כפי שהם נראים, אלא טומנים בחובם רזים אלוקיים (סעיף ב).

גם מי שעושה לבוש נאה לצדיק, על־ידי־זוה נמתק הדינים.

ג

גם מי שעושה לבוש נאה לצדיק, על־ידי־זוה נמתק הדינים.

[כב] עשיית לבוש לצדיק היא ביסודה מעשה של צדקה, וכפי שלימד רבנו בתורה הקודמת (סעיף ב): נתינת צדקה לצדיק ממתיקה את הדינים. אולם, כפי שנראה, בתורה זו מתייחס רבנו לעשיית מלבוש לצדיק בפרט, ולא לצדקה באופן כללי (ר' נתן מחיל זאת גם על מתן בגדים לעניים; ליקוטי תפילות).

במקומות אחרים מייחס רבנו חשיבות רבה למלבושיו של אדם, ומכוון את הכול לנהוג בהם כבוד (ראה למשל ליקוטי־מוהר"ן ח"א כט: ג; שם קכו). ר' נתן – שהיה בעל אמונת חכמים והאמין שדבריו ומעשיו של רבו לא היו פשוטים, אלא אפופים רזין דרזין – מבאר שעשיית לבוש לאדם היא משל לתיקון העולם: "כי עיקר תיקון כל העולמות הוא על־ידי תיקון הלבושין".

בביאור הדבר מסביר ר' נתן שעצם קיומה של המציאות התחתונה הוא בסוד הלבוש, שצמצם ה' יתברך את אורו הגדול והלביש אותו בלבושים רבים כדי שיוכלו הנבראים לעמוד בפניו ואף לקבלו. הלבושים מאפשרים את מציאותה של הבחירה החופשית, שעבורה נבראו העולמות (ראה ליקוטי־מוהר"ן ח"א נא: ג ובחוברת מים, הוצאת מכון נחלת צבי).

דא עקא, "ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופשעים יכשלו בהם" (הושע יד ט); שכן אפשרות הבחירה החופשית נובעת מתוך סגולתו המסתירה של הלבוש, המאפשרת לנבראים להתעלם ואף להכחיש חס ושלום את מציאות הבורא ואת מחויבותם כלפיו. אדם יכול להתבונן בכל הסובב אותו ולהניח שהכל 'כפשוטו', שעולם כמנהגו סובב הולך לו ואין מי שמשגיח עליו ואחראי למתרחש בתוכו. כפי שהתבאר בסעיף הקודם, לבוש ה'פשט' נמשל ללבוש שחור וחסוד, מעין המתואר בפסוק: "אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם" (ישעיהו נ ג).

תיקון הלבוש, אפוא, הוא בבקשת הפנימיות המאירה. ככל שהאדם מבקש את ה' – בלימוד תורה, בתפילה ובכל דרכי החיים – הולכים הלבושים ונעשים שקופים יותר ויותר, כך שאורו של ה' יתברך נגלה בעדם: "כי באמת אין שום טבע כלל, כי הטבע מתנהגת בחכמתו יתברך בהשגחה נפלאה, רק שה' יתברך העלים זאת מדעת הבריות בשביל הבחירה... ועל־כן בכל דבר שבעולם בכלל ובפרט יש בו רזין עילאין".

בכל האמור מצויה כל יהודי, אולם רוב הבריות מתקשות עד מאוד לפרוץ בכוחות עצמן את מחיצות האשליה ולהלביש את עולמן בלבושים מאירים. משום כך חלק לנו ה' את הצדיקים שבכל דור ודור, שהם מאורות המפיצים סביבם מודעות ברורה ומאירה לאור השכינה – היא הנוכחות האלוקית השורה בכל קצוות המציאות. הזוהר מפליג במעלת הצדיקים, ומדמה את רואי פני הצדיק לרואי פני השכינה (זוהר ח"ב קסג, ב).

הדבקות בצדיק, לפיכך, היא אמצעי ראשון במעלה לדבקות באור השכינה הצפון בפנימיות המציאות. עשיית מלבוש לצדיק, בפרט, מזכה את האדם בשייכות לתיקון הלבושים ובאור הגדול הנובע מעבודה זו: "ועל־כן הצדיק, שכבר כפה והכריע בחירתו לטוב, והעלה הכל לשורשו, על־כן לבושו יקרים מאוד מאוד, כי לבושו הם בחינת לבושי

ד **גַּם זֶה בְּחִינּוֹת תְּקִיעוֹת, כִּי תְקִיעָה שְׁבָרִים תְּרוּעָה, הֵם הָאֲבוֹת אֲבָרְהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, וְסִימְנָךְ קָשׁ"ת הֵינּוּ תְקִיעָה וְכוּ'.**

וְזֶהוּ פֵרוּשׁ: "וְהָיָה שְׂדֵי בְּצַרְיָךְ". כִּי שֵׁם שְׂדֵי הֵם הָאֲבוֹת, כִּי ש' תִּלְתָּ

השכינה, ועל-ידי שעושיין לו לבוש נאה מפשיטין מהשכינה לבושיין דקדרינותא [=לבושים של קדרות] ומלבישיין אותה בלבושיין דנהירין דרוזין" (תורת-נתן א).
אם-כן, עד כה למדנו כיצד נמתקים הדינים על-ידי ניגון של תפילה, אמנות צדיקים, ועשיית לבוש לצדיק.

ד **גַּם זֶה בְּחִינּוֹת תְּקִיעוֹת,**

[כג] כאן מוסיף רבנו דרך נוספת להמתיק גזירות: תקיעת שופר. קול השופר נטול המילים נמשל לקול האנושי (ראה גם ליקוטי-מוהר"ן ח"א כב: טז) ובפרט לקול השירה על שלוש בחינותיו, המכוונות כנגד שלושת האבות, שלושת הגוונים העליונים, ושלוש הספירות חסד, גבורה ותפארת. ר' נתן מוסיף שמשום כך חשוב לשמוע תקיעת שופר בראש-השנה מפיו של בעל-תוקע ירא אלוקים התוקע לשם שמים – כדי לעורר את רחמי ה', להמתיק את הגזירות ולהביא על ישראל שנה טובה ומתוקה (ליקוטי תפילות; ראה גם להלן הערה ל).

כִּי תְקִיעָה שְׁבָרִים תְּרוּעָה, הֵם הָאֲבוֹת אֲבָרְהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, וְסִימְנָךְ קָשׁ"ת הֵינּוּ תְקִיעָה וְכוּ'.

[כד] רבנו מתכוון לקטע הבא מן הזוהר (ח"ג רל, ב על-פי תרגום מתוק מדבש):

קשת היא ראשי תיבות של תקיעה שברים תרועה, והם סימן למרכבה שיוצרים האבות: תקיעה כנגד אברהם, שברים כנגד יצחק ותרועה כנגד יעקב... ושלושה גוונים נראים בקשת... וקשת זו עם שלושת גוניה רומזת לשלושת ענפי האות ש"ן משם שדי, כנגד שלושת ענפי האבות, שהם כנגד שלושת השמות י"הוה, אלהינו, י"הוה שבפסוק שמע ישראל, ובהם י"ד אותיות, כנגד אותיות די שבשם שדי. ולבוש השם שדי הוא מטטרו"ן, שעולה בגימטריה כמספר שדי.

אם-כן, שלושת חלקי התקיעה פועלים פעולה דומה לגוויי הקשת וליסודות קול הנגינה. כאשר הם מושמעים הם מעוררים את האורות הנסתרים שבפנימיות המציאות, ואף מפנים אליהם את כוונת השומעים. התגברות המודעות לאור ה' יתברך החבוי בלבושי העולם מביאה את הבריות לתשובה, ופועלת המתקת הדינים וביטול הגזירות מדי שנה בשנה. רבנו מוסיף כעת לבאר את המשך דברי זוהר בהקשר של התורה שלנו.

וְזֶהוּ פֵרוּשׁ: (איוב כב כה): "וְהָיָה שְׂדֵי בְּצַרְיָךְ".

[כה] פירוש המילה בצר"ך, על-פי המצודת דוד, הוא מבצר. בנוסף, היא מזכירה גם את המילה צרה. לכן, אפשר לקרוא את הפסוק כך: 'שדי יהיה המגן והמבצר שלך כנגד הצרות'. פירוש זה מחזיר אותנו אל הפסוק הפותח את התורה – "וירא בצר להם", ואל נושאה המרכזי – המתקת הדינים.

עֲנֵפֵי הָאֵילָן, שֶׁהֵם הָאֲבוֹת. וְהֵם שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הַיַּחֲדוּד, ה' אֱלֹקֵינוּ ה',
שֶׁהֵם י"ד אוֹתִיּוֹת, וְהֵם י"ד שָׁל שְׁדֵי. וְרֵאשִׁי-תְבוֹת שֶׁל אַבְרָהָם
יִצְחָק יַעֲקֹב, הֵם הָרֵאשִׁי-תְבוֹת שֶׁל י"י אֱלֹקֵינוּ י"י.

שם שדי קשור באופן עמוק עם הרעיונות שהובאו בתורה זו. זהו השם המקביל לספירת היסוד, המכוונת כנגד הצדיק וכנגד הברית. ספירת היסוד מקבלת לתוכה את הארות שלוש הספירות העליונות חסד-גבורה-תפארת, וממשיכה אותן אל המלכות. להלן יתבאר כיצד רומז השם הזה לתהליך ההמתקה כפי שנתבאר לעיל.

כִּי שֵׁם שְׁדֵי הֵם הָאֲבוֹת, כִּי ש' תִּלְתְּ עֲנֵפֵי הָאֵילָן, שֶׁהֵם הָאֲבוֹת.

[כז] האות ש מורכבת מקו מאוזן שממנו צומחים שלושה ענפים – שלושה ו"וין – המקבילים לשלושת האבות. שתי האותיות האחרות של שם שדי רומזות אף הן לאבות, כפי שילמד רבנו בהמשך (וכנזכר בדברי הזוהר שהובאו לעיל, הערה כד).

וְהֵם שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הַיַּחֲדוּד, ה' אֱלֹקֵינוּ ה',

[כח] הקשר שבין שלושת השמות והאבות נזכר בדברי הזוהר המובאים לעיל, ומתבאר להלן (הערה כט). הכינוי 'שמות הייחוד' ניתן לשמות אלו מכיוון שהם לקוחים מ"שמע ישראל", שעניינו הכרזת אמונת ייחוד ה' בעולם.

שֶׁהֵם י"ד אוֹתִיּוֹת, וְהֵם י"ד שָׁל שְׁדֵי.

[כח] מניין אותיותיהם של שלושת שמות הייחוד – יהוה אלהינו יהוה – הוא 14, כנגד אותיות די שבשם שדי. מכאן שכל אותיות השם הזה רומזות לשלושת האבות, ה"ש בצורתה המשולשת ואותיות די במניינן.

וְרֵאשִׁי-תְבוֹת שֶׁל אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, הֵם הָרֵאשִׁי-תְבוֹת שֶׁל י"י אֱלֹקֵינוּ י"י.

[כט] ככלל, האות הראשונה בכל מילה בלשון הקודש משקפת יותר מכל את תכונותיה של המילה (ראה ליקוטי-מוהר"ן ח"א ו: ב). קיימת זהות בין ראשי התיבות של שמות האבות הקדושים – אברהם, יצחק ויעקב – ובין ראשי התיבות של שלושת שמות הייחוד, והדבר מעיד על תכונותיהם המשותפות. בהקשר של התורה שלנו, מדובר בסגולת המתקת הדינים.

עד כאן: כשהדין מכריח הופעת סבל בעולם, צריך אדם להתפלל בקול רינה זכה ובהירה. בדרך זו הוא מעורר את הארת השכינה הצפונה בקרבו, ויכול להמתיק את הגזירות על-פי מדרגתו (סעיף א). בדרך אחרת ניתן להמתיק את הגזירות בכוחה של אמונה בצדיקים, שכל דבריהם ומעשיהם אינם פשוטים כפי שהם נראים, אלא טומנים בחובם רזים אלוקיים (סעיף ב). דרכים נוספות להמתקת הדינים הן עשיית מלבושים לצדיק ותקיעת שופר (סעיפים ג, ד).

ה "אין אמר ואין דברים בלי נשמע קולם", זה בחינת קשת, וקול, תלת גנין דקשת:

ה "אין אמר ואין דברים בלי נשמע קולם" (תהלים יט ד), זה בחינת קשת, וקול, תלת גנין דקשת:

[ל] רבנו חותם דבריו בפסוק נוסף הרומז לרעיונות שנלמדו בתורה זו. כמבואר לעיל, הקול מקביל לשלושת גווני הקשת, כך שעל-ידי קול של תפילה בניגון מאירים דבריו בגוונים העליונים (ראה הערות ה-יא). אולם לא כן כאשר אין אדם משמיע קולו בתפילתו, שכן אז אין הגוונים מאירים בדברי תפילתו ואין בהם הכוח לפעול את פעולתם כראוי: אין אמר ואין דברים – אין האמירה והדיבור בעלי כוח לפעול; בלי נשמע קולם – אם אין האדם משמיע אותם מתוך ניגון.